

**UN DOCUMENT PARROQUIAL
SOBRE LA «GUERRA GRAN»**

Per SALVADOR PAGÈS TUBERT, PVRE.
RECTOR

Són molt interessants les notes que amb arrel d'un fet històric es consignen en els llibres parroquials; ja ara fa dos anys que publicàrem les que hi tenim consignades amb ocasió del famós FOC DE CASTELLÓ, l'any 1874. Avui ens plau fer públiques aquestes ratlles copiant literalment del llibre quart de Matrimonis, foli 42, d'aquest Arxiu de Castelló d'Empúries la següent nota respecte a l'entrada dels francesos en aquesta Vila.

“Memòria de la entrada dels Francesos en la Vila de Castelló de Ampurias en lo decurs de la guerra. Abandonadas las baterias de la línea per les tropas espanyolas entre deu y onze del matí en lo dia vint de Novembre de mil set cents noranta quatre; fugiren ja de esta vila en lo mateix dia la major part dels habitants, espantats de lo que referian y projectaban las tropas, las que encara que dispersas a professons passaban, fugint del enemich. A la entrada de la nit arribá en esta el Mariscal de Camp Santilex, y luego tambe el Mariscal de Camp Vives, que amb sas respectivas tropas venian de las baterias de Espolla; compondrian uns tres mil de Infanteria, y mes de mil de Caballeria. Estos Generals, alguns Oficiais subalterns y Sor Batlle de esta tingueren consell de guerra considerant que en esta vila se trobaban a mes dels grans y pallas dels habitants, que a lo menos valdrian cinch centas milts lliuras cathalanas, unas vint mil fanegas de farina de Filadelfia passada y promptada per pastas, y mes de quinze mil fanegas de ordi del Rei; a més de aixó en San Pere Pescador molt magatzems de cansalada, farina, blat, bacallá y altres viures; en lo port de la Escala mes de trenta mil fanegas de blat, tot del Rey; en lo port de Rosas una Esquadra formidable duenya del mar (com ho ha estat tot el temps de esta guerra, amb tot que cruzant sempre en estas costas no ha fet una presa) de la qual era Gefe a las horas el tinent General Dn. Federico Gravina: esto no obstant resolgueren dits senyors ser convenient retirarse en Gerona per reunirse amb lo restant del Exercit. En cumpliment partiren las tropas ab silenci cerca las onze de la mateixa nit per son destino. Quedant la Vila indefensa se aumentaba considerablement lo número dels

expatriats; de manera que en lo dia vint y hu jo tan sols celebri missa, ointla nomes que quatre personas despues de averi tocat repetidas vegadas, y fou la última que se celebrá. En lo dia vint y dos entre dos y tres quarts de quatre de la tarda tingerem avis que los enemichs venian per la part de Vilanova, ja las descubertas eran mes ansá del pon dit *de mal diner*, quant aixiren a rebrer-los armats, y a peu, la major part dels homens que a las oras se trobaban en esta, serian uns sexanta, y desde Sant llatzer los feren dos descargas de fusill; se descubriren tambe set o vuit francesos de caball mes alla de la muga en dret pels pilans de la font; aquella descuberta se uni ab lo cos, constaria de uns dos cents de infanteria ab set o vuit pessas de artilleria; correspongueren ab algunas granadas de obús y de resultas fugiren aquells, y fugiren tambe los pochos que nos trobavam en la Vila, tots per San Pere Pescador. Se dividiren los enemichs en dos columnas, la una entrá per al capdevall del carrer del pon, y la altra per lo portal de la Verge Maria junt al Convent de la Mercé, travessaren y enrondaren la Vila, tornansen despues en sos campaments cerca Perelada. Tornaren lo endemá en major número y al veurer lo General que casi tota la gent se avia expatriat concedi tres dies de pillatge, y altres dos que per no haveri Comandant de Plassa succeí el mateix desordre, en los que saquejaren no sols las casas dels expatriats, si que tambe igualment las casas dels que se avian quedat. Passats estos dias feren un pregó que a pena de la vida tots els caps de familia compareguessen en la casa de la vila per elegir Mera, y Municipals; dinou foren els votants, los quals elegiren Mera al Señor Domingo Negre Apotecari de setanta anys de edat, y per Municipals a Dn Victor Heras Tinent retirat del exercit de Espanya, Antoni Camó Teixidor de Ili, Josep Torrauba Ferrer y Joseph Vinyas Menescal, tots vells, y de curts alcances, per no aver quedat un home de figura, ni de talents, y lo poc manetg de aquestos ocasioná en gran part la destrució de esta Vila. En lo dia vint y sis de Novembre del dit any començaren el foc los enemichs a la plassa de Rosas amb canos de quatre, y de vuit, trobantse Governador de la plassa el Brigadier Dn. Manuel Tobar Coronel del Infante de Caballeria; el que despues fou remplassat per lo mariscal de Camp Dn. Domingo Izquierdo; lo qual ab la ajuda tan gran que tingué

de la referida Esquadra, en particular de las llanxas canoneras y Bombarderas inventadas per lo famós Mallorcai Dn. Antoni Barceló Tinent General de Marina dirigidas i manadas per Dn. Bruno Creta Brigadier de Marina y conveniencia del Port (lo millor del continent de Espanya, deyan los majors Officials de dita esquadra) la defensa del foc dels enemichs continuat setanta dies, ab molta perdua nostra, pero mol major dels enemichs; y molt mes sens dubte podia defensarla exposant la guarnició de quatre mil homens, la que salvá embarcanla en la nit del dos al tres de Febrer de mil set cents noranta sinch, a excepció de tres cents a la vegada los millors soldats, que per algun desordre no pogueren embarcarse, los quals foren presoners de guerra despues de aver entregat la plassa amb molt honor als tres de Febrer del referit any; sens que en tot est temps se fes una tentativa per espatllar las obras del enemich ab alguna aixida; ni per lo exercit espanyol alguna diversió, essent General en Gefe desde mitg mes de Desembre Dn. Joseph de Urrutia Tinent General manant en lo Quartel General de Gerona. No perdonaren diligencia los enemichs per rendir al Fort de la *Trinitat*; feren una gran carretera per detras de la montanya, per la qual pujaren la artilleria ab força de homens, tan imprevisit per los Espanyols, que tenint per cert que no podia ser, ni menos o avian mirat; com el castell era indefenso per aquella part, de manera que no y aixia mes que un canó; las murallas tanpoch eran a proposit per resistir a la força de la artilleria, ab pocs tiros obriren alguna bretxa; lo desampararen las nostras tropas embarcarse molt dies antes de entregar la plassa; de lo que resultá que per desembarcar las provisions per la Plassa era precis fero de nit; que la Esquadra tingué que apartarse y estar un poch exposada al contra temps; ab tot que sufrí dos llevants molt forts sense perdre ninguna fusta; si sols un navio de línea per incuria o per impericia; y podent salvar facilment al velam, cordas y artilleria, tot se perdé en lo fondo del mar. — Esteve Peiró Rector de Castelló de Ampurias y de S. Joan sas Closas.

I a continuació hi trobem inscrits els matrimonis contrets “despues de avernos repatriat”.